

Entrevista

Najat El Hachmi Premi Ramon Llull per 'L'últim patriarca'

Text: Ada Castells

"Hem de treure'ns de sobre la

Única manera de descobrir el valor de Najat El Hachmi és llegint-la. Això passa amb tots els escriptors, però en el seu cas és més fàcil caure en els tòpics i els etiquetats. Seria ideal que l'exotisme no se la mengés. El Hachmi és exòtica en la literatura catalana perquè va néixer en un poble del Marroc el 1978. Als vuit anys va anar a viure a Vic amb la família i la seva primera lectura conscient va ser similar a la de la majoria d'adolescents catalans. Ella també es va deixar seduir per la història entre l'Alba i el Dídac del *Mecanoscrit del segon origen*. De jove, va estudiar filologia àrab, i el 2004 va publicar un llibre de narracions fet amb la intenció d'explicar els seus orígens *Jo també sóc catalana*. Ara ha guanyat un dels premis més cobejats, el Ramon Llull, amb la seva primera novel·la: *L'últim patriarca* (Planeta). Hi explica la història d'un home que

neix amb un destí al Marroc i acaba assentant-se en una ciutat de la Catalunya interior. També narra la trajectòria de la seva filla, una noia que intenta construir-se la seva pròpia vida. Una lectura superficial ens podria fer pensar que El Hachmi ens parla d'altres mons, però no està fent altra cosa que parlar de nosaltres mateixos, perquè tots ens hem de construir una vida o, com diu ella, si més no intentar-ho.

Quins trets ha volgut destacar en els seus personatges principals?

El protagonista, Mimoun, és un personatge peculiar que neix en un entorn que li assigna un paper molt determinat: fer de gran patriarca. És algú que no està conforme amb el destí que li ha tocat viure i intenta sortir-ne i trencar el determinisme que el persegueix. La seva filla també neix en unes circumstàncies peculiars, en una família trencada per la immigració del pare. Ella neix en un lloc on

l'escala de valors imperant és una i acaba en un lloc on és una altra. La seva lluita personal és acabar-se fent un lloc al món a pesar d'aquests condicionants.

Aquesta també ha estat la seva lluita?

Crec que aquesta és la lluita de tothom. Tothom que aspiri a la llibertat veritable ha de trencar amb el que ha rebut i ho ha d'acabar reformulant.

Però formar part de dues cultures ajuda a ser més conscient d'aquesta necessitat.

A mi m'ha ajudat molt a nivell literari, sobretot perquè provinc del món rural del Marroc. Vaig criar-me en una casa de pagès, molt en contacte amb els cicles naturals i les tasques del camp. Aquest és un material que tinc ja d'entrada, només per haver-lo viscut. A la novel·la, els trets culturals diferents m'han servit com a recurs. M'han permès contrastar encara més el xoc de generacions que si

només hagués estat en una única realitat geogràfica.

De tota manera, aquest avantatge també pot derivar en un inconvenient: que el lector arribi massa condicionat al seu llibre.

El lector que vagi a *L'últim patriarca* pensant que es trobarà amb l'equivalent del que va ser el boom de la literatura francòfona dels països colonitzats, la literatura ètnicista, no ho trobarà. Si a algú li interessa això, que vagi a l'antropologia, però aquí no.

Què hi trobarà?

A més de la recerca de la llibertat personal, tangencialment, la meua pregunta a través del text ha estat: ¿Realment podem escapar del que ens ha estat imposat per imperatiu diví o per vés a saber quina mena de naturalesa? ¿En podem escapar? De vegades sembla que sí que ho hem resolt, però el destí ens reclama d'una altra manera. Un altre dels temes que

es toquen al llibre és la contradicció de les relacions personals, com som d'una manera amb uns i amb uns altres, o com podem ser molt cruels i alhora tenir els nostres moments de tendresa, tal com li passa a Mimoun amb la seva filla.

Les relacions entre els homes i les dones també estan ben retratades en la seva diversitat.

A diferència del que va passar amb ell, que era un fill esperat, Mimoun vol tenir una filla, perquè el seu poder sempre ha estat legítim per tot de dones i ha crescut amb la idea que les dones són més lleials als pares que no pas els nois. El fet de ser una noia condiona la narradora, però per a bé. Al llibre hi ha dones amb molt de poder i d'altres que es pensen que en tenen i no en tenen gens.

És el primer cop que escriu ficció pura i dura. Com s'hi ha trobat?

M'ha estat molt més fàcil que *Jo també sóc catalana* i molt més divertit. *L'últim patriarca* és molt

xacra de la correcció política”

més autobiogràfic i no ho dic per l'argument sinó que, quan escric ficció, has d'explorar les emocions i això fa que expliquis més de tu. Has d'anar a una parcel·la que potser ni tu mateixa coneixes. És molt diferent de fer un llibre en què ja et proposes que la gent conegui el que has viscut.

Quina és la font que dona origen a aquest llibre?

Beu molt d'una cosa que vaig viure fins als vuit anys, el llegat de la literatura oral amaziga. Les dones es reunien i narraven qualsevol anècdota de la vida quotidiana en un autèntic relat, molt detallat, amb un *tempo* dramàtic estudiadíssim, encara que no ho semblés. Era màgic. No teníem televisió i la ficció era allò. Quan les històries eren inventades i havien anat passant de dona en dona encara era molt millor. Això és una de les coses que he perdut vivint aquí.

I quines lectures l'han formada?
Sempre he estat molt voraç. Potser

un dels primers llibres que em van seduir, als 12 o 13 anys, va ser el *Mecanoscrit del segon origen* i d'aquí vaig passar a la Rodoreda, que és un referent cabdal importantíssim per al tractament dels personatges i les descripcions pertinents. No hi ha res que hi sigui sobrant. Cada paraula té un lloc en el text, pots fer una lectura en un primer nivell, però també una de més soterrada i més interessant. En dic més?

En llegir Tísner, vaig sentir que era d'aquest país

Sí, sí endavant...

El Pere Calders també va ser una descoberta impressionant. I als 14, 15 anys em vaig llegir d'una manera molt intensa les memòries del Tísner, que em van donar una sensació de pertinença al país. Era com si el passat d'aquest país ja fos el meu i el Tísner formés part de la meua família. El Monzó també és un dels grans referents, molt diferent dels altres. Tenia un punt de modernitat, de trencament, d'innovació, que era molt estimulants en la literatura catalana. No et calia anar més lluny per veure que hi havia maneres molt diferents de fer. Fa poc he regalat *Mil cretins* a una amiga del Marroc que fa set anys que viu aquí. Em va dir: "És fantàstic i és en català". S'havia quedat tota sorpresa, perquè el que li havien fet llegir no l'havia enganxat. Continuó?

És clar.

Naguib Mahfouz em va fer sentir molt identificada, tot i que ell parla del Caire, però sobretot per

la trilogia, amb aquell pare que porta una doble vida i la doble moral que recrea, molt present en tot el món àrab.

I les últimes descobertes?

Han estat autors que comparteixen un itinerari vital paral·lel al meu, que són immigrants o fills d'immigrants o amb famílies mixtes i que escriuen sobre la realitat que coneixen. Costa etiquetar-los. Hi ha qui veu Sadie Smith com una autora d'aquest tipus. Ella és britànica, però retrata la realitat que hi ha en gent que no són britànics al 100%. També m'ha semblat molt interessant Abdelkader Bernali, que és nascut en un poble del Rif i viu a Holanda. He llegit els seus llibres i m'he dit: "Sóc jo". M'interessa el seu sentit de l'humor per relativitzar totes aquestes qüestions de l'origen. Sandra Cisneros és un altre nom dels que m'han agradat. Ella comparteix aquest element de frontera de la literatura *chicana*, a cavall dels Estats Units i Mèxic. *La casa*

en Mango Street és genial per les situacions que descriu.

És imprescindible l'humor?

Potser hi haurà gent que no entendre el meu sentit de l'humor. Jo he rigut molt intentant desmitificar les qüestions de l'origen i traient-me de sobre la xacra del políticament correcte.

Què li agradaria que quedés en els lectors, un cop llegit el seu llibre?

Tant en aquest llibre com en l'altre, estic orgullosa quan algú que es pensava que tota aquesta realitat li era molt llunyana em diu que s'hi ha sentit identificat. Això vol dir que ha traspassat les simples fronteres mentals que ens imposen. Les persones no som tan originals com ens pensem. Al cap i a la fi estem fets de la mateixa pasta i si un lector em diu això, ja em dono per ben pagada després de l'esforç. La literatura no deixa de ser un acte de transmissió.*